
FORBUD OG PÅBUD

HVA MENER PARTIENE?

Spiller det noen rolle hvem som har flertall på Stortinget eller hvilke partier som sitter i regjering når det gjelder å foreslå å innføre eller å fjerne forbud eller påbud?

I den politiske debatten hører vi ofte om behovet for påbud og forbud. Men er noen av partiene mer ivrige enn andre til å forslå nye forbud og, motsatt, er noen partier mer ivrige enn andre når det gjelder å fjerne dem?

Og hvor mange forbud og påbud blir egentlig foreslått og vedtatt hvert år?

Frihet, forbud og påbud

Valgfrihet handler om å tillate og legge til rette for valg. Fjerning av påbud og forbud vil kunne øke valgfriheten, mens innføring av nye forbud ofte er begrunnet med ulike former for paternalisme og et ønske om kontroll og politisk styring. Påbud og forbud gjør det mulig å styre befolkningens livsvalg og adferd. Både som lover og som ulike regler og forskrifter påvirker derfor påbudene og forbudene borgernes valgfrihet, handlingsrom og mulighet til å ta personlig ansvar. De kan være begrensende for hvordan vi innretter oss i for eksempel arbeidslivet, familielivet eller i utdanning og helse, og de kan legge begrensninger på næringsliv og på migrasjon. Forbud og påbud kan også beskytte oss mot ulike negative valg og konsekvenser.

Forbud og påbud 2001 – 2011

Alt i alt er det fremmet forslag om innføring av 698 forbud og påbud i tiårsperioden 2001—2011, dvs. gjennomsnittlig ca. 70 nye forbud eller påbud pr år. Litt flere enn halvparten, 57 prosent, av forslagene ble vedtatt.

I den samme perioden ble det foreslått å fjerne omtrent halvparten så mange forbud og påbud, nemlig 372. Bare 19 prosent av forslagene, eller 71 forslag, ble vedtatt.

Forskjell på blokkene

Det er forskjell på de politiske blokkene. Av de i alt 698 forslagene til nye forbud og påbud, ble 314 forslag, eller 45 prosent, fremmet av de borgerlige partiene (H, V, KrF, FrP), mens 366 forslag, eller 52 prosent, ble fremmet av partiene på rødgrønn side (Ap, SV, Sp). 18 forslag ble fremmet på tvers av partigrenser.

Ser man på hvem som vil fjerne forbud og påbud, blir forskjellen mellom den borgerlige og den rødgrønne blokken mer tydelig. Mens borgerlig side fremmet 334 forslag, fremmet de rødgrønne bare 35 forslag.¹ Men bare 51 av de 334 forslagene fra de borgerlige partiene ble vedtatt.

---

¹ I den rødgrønne regjeringsperioden fremmer SV, Ap og Sp felles forslag, mens fra 2001—2005 fremmes forslagene av partiene enkeltvis. Noen svært få ganger fremmes forslag på tvers av borgerlige og sosialistiske partier, her er tellingen avgrenset, slik at slike forslag ikke er talt med (gjelder under 5 i hele perioden). De 334 forslagene er rene borgerlige forslag. Totalt antall er 372, det vil si tre forslag som ikke er kategorisert.

Forskjell på regjeringene

Det er store forskjeller på Bondevik II-regjeringen og Stoltenberg II-regjeringen, både i forbudsiver og i forsøkene på å fjerne forbud. Bondevik II-regjeringen foreslo å fjerne i gjennomsnitt 11 forbud pr år, mens den i snitt foreslo å innføre 26 nye forbud per år. Stoltenberg II-regjeringen har i perioden foreslått å fjerne i gjennomsnitt 2,5 forbud pr år, mens den har foreslått gjennomsnittlig 44 nye forbud hvert år.

Når det gjelder graden av gjennomslag for nye forbud og påbud, viser statistikken, naturlig nok, at Stoltenbergs flertallsregjering stort sett har fått gjennom alle sine forslag til nye påbud og forbud, mens Bondeviks mindretallsregjering ikke hadde samme gjennomslagskraft. Det samme var tilfellet for forslag om fjerning av forbud og påbud. Bondevik II-regjeringen fikk gjennom noen forslag til fjerning av påbud eller forbud, men under Stoltenbergs flertallsregjering, har regjeringens forslag stort sett blitt vedtatt.

Forskjell på partiene i opposisjon

Går vi videre inn på de ulike partiene, er det store forskjeller. Alle partier har vært i regjering i perioden så nær som FrP. I regjering behandles partiene som blokker, H, V og KrF i Bondevik II-regjeringen og Ap, SV og Sp i Stoltenberg II-regjeringen. Det er ytterst sjelden at et parti i regjering foreslår noe sammen med et opposisjonsparti. I opposisjon ser vi følgende mønster for partiene:

Antall forslag om å innføre forbud/påbud:

SV: 20,5 forslag i snitt pr år

FrP: 13 forslag i snitt pr år

Sp: 11,5 forslag i snitt pr år

Ap: 9,5 forslag i snitt pr år

Høyre: 8 forslag i snitt pr år

KrF: 7 forslag i snitt pr år

Venstre: 4 forslag i snitt pr år

Antall forslag om å fjerne forbud/påbud:

FrP: 22 forslag i snitt pr år

Høyre: 15 forslag i snitt pr år

Venstre: 10 forslag i snitt pr år

KrF.: 10 forslag i snitt pr år

Sp: 4 forslag i snitt pr år

SV: 3 forslag i snitt pr år

Ap: 2 forslag i snitt pr år

Samlet oversikt

Nedenfor er en samlet oversikt over det de ulike partiene og regjeringene har foreslått. Noen forslag er fremmet av flere partier sammen, men det veksler med hvem, så her er partiene telt med hver gang de har foreslått noe.

Gjennomgangen av de foreslåtte påbud og forbud er basert på tiårsperioden fra stortings-sesjonen 2001/2002 til 2010/2011. Kilden er Stortingets hjemmeside (www.stortinget.no).²

Et forslag om forbudsvedtak er definert som et forslag om å forby en aktivitet eller adferd, mens et påbudvedtak tilsvarende defineres som et påbud om det samme. Påbudene og forbudene som er foreslått fjernet, er definert på tilsvarende måte.

Alle partier, bortsett fra FrP, har sittet i regjering og vært i opposisjon.

De aller fleste vedtak er uproblematisk å sortere i kategorier. Det må likevel understrekes at denne form for gjennomgang alltid vil innebære at det må foretas et skjønn i tvilstilfeller. Det vil derfor uansett utvelgelse være mulig å kritisere det skjønn som er lagt til grunn i enkelttilfeller.

Det er likevel tilstrebet å gjøre avgrensningen så transparent som mulig. For det første er det bare vedtak som berører private rettssubjekter som er tatt med i oppregningen. Vedtak som utelukkende berører den offentlige sfære, er utelatt. Der fjerning av et større påbud eller forbud krever et (midlertidig) mindre påbud eller forbud, er dette ikke tatt med i oppregningen. Statsbudsjettene er helt utelatt, men enkeltforslag i skatte- og avgiftsspørsmål er medregnet. På strafferettens område er alle nye bøter og straffebud tatt med. Straffeskjerpelse av bestående straffebud er bare inkludert der straffeskjerpelsen er vesentlig.

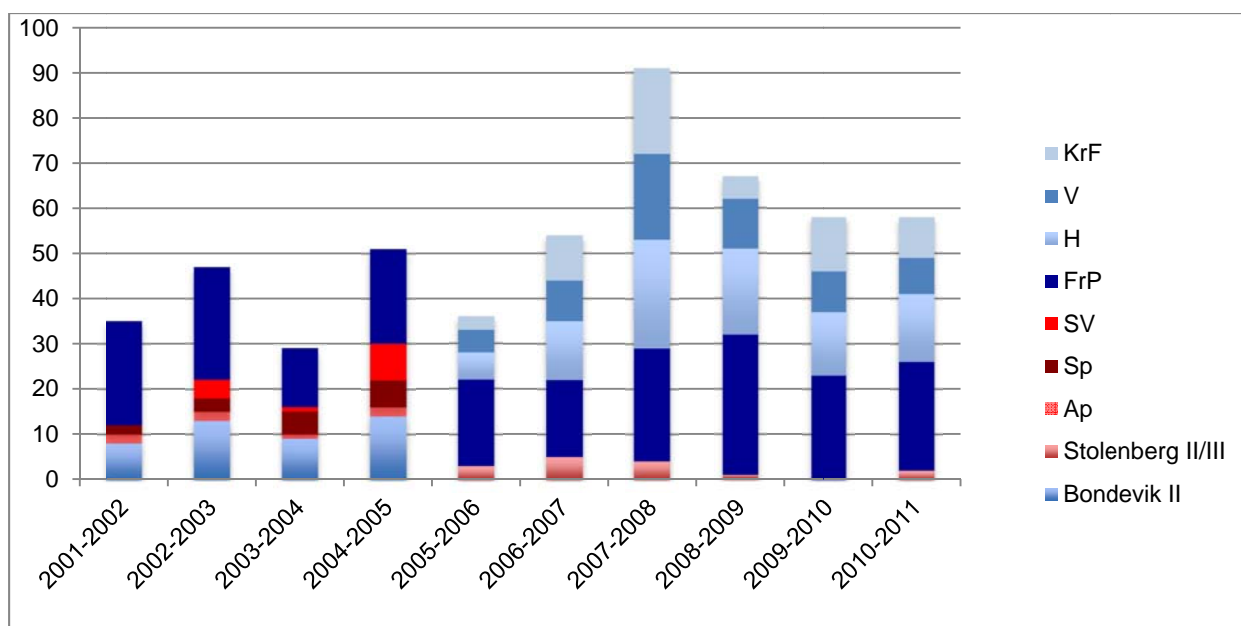
Rent praktisk er det foretatt en avgrensning mellom lovvedtak og ordinære vedtak. Dette er gjort av oversiktshensyn, men først og fremst fordi det er en klar forskjell på ordinære vedtak og lovvedtak. Lovforslagene er nesten utelukkende foreslått av regjeringen. For fjerning av påbud og forbud er det ikke foretatt tilsvarende avgrensning, da tallmaterialet på lovsiden dessverre er for lite til at dette er hensiktsmessig.

Gjennomgangen er basert på saker fremmet i Stortinget, enten av regjeringen eller av opposisjonen. Det som ikke fanges opp i denne gjennomgangen, er forbud og påbud som innføres eller fjernes av ulike tilsyn og direktorater.

Forslag til fjerning av påbud og forbud inkludert både lovforslag og ordinære vedtak:

2001—2002 (Bondevik II 8, FrP 23, Ap 2, Sp 2) 2002—2003 (Bondevik II 13, FrP 25, Ap 2, Sv 4, Sp 3) 2003—2004 (Bondevik II 9, FrP 13, Ap 1, Sv 1, Sp 5) 2004—2005 (Bondevik II 14, Frp 21, Ap 2, Sv 8, Sp 6), 2005—2006 (Stoltenberg II 3, H 6, FrP 19, V 5, KrF 3), 2006—2007 (Stoltenberg II 5, H 13, FrP 17, V 9, KrF 10), 2007—2008 (Stoltenberg II 4, H 24, FrP 25, V 19, KrF 19), 2008—2009 (Stoltenberg II 1, H 19, FrP 31, V 11, KrF 5), 2009—2010 (Stoltenberg III 0, H 14, FrP 23, V 9, KrF 12) 2010—2011 (Stoltenberg III 2, H 15, FrP 24, V 8, KrF 9)

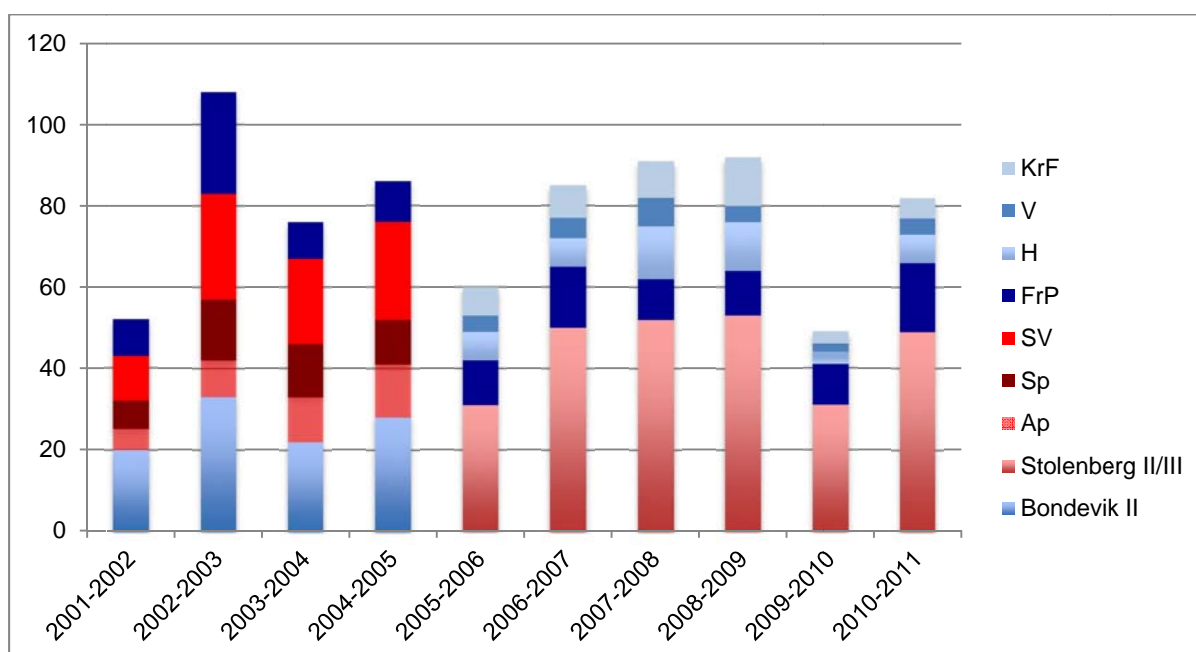
² For å sikre etterprøvnbarheten i tallmaterialet, er det linket til Odelstingsproposisjonen/Stortingsproposisjonen i de sakene som har slike proposisjoner. For representantforslag er det linket til det aktuelle Dokument 8. Forslag som er tatt opp i stortingsalen, er de eneste forslagene i tallmaterialet der det ikke eksisterer en direkte link. Det burde likevel være uproblematisk å finne frem til disse ved å søke opp datoen for den aktuelle stortings-sesjonen.

Generelt foreslår borgerlige partier mer fleksibilitet i arbeidslivet og forenklinger av lov- og regelverk for næringslivet. Dessuten er det forslag om momsfristak og ulike skattelettelser for næringsliv og frivillig sektor. FrP har mange forslag om tollreduksjoner og om liberalisering av alkoholbestemmelser, og av regelverk for åpningstider og lignende. Flere av disse forslagene har støtte hos de andre borgerlige partiene. Friskoleloven er den mest markerte saken innen utdanning. Partiene har også forslag om større fleksibilitet til å benytte private tilbud og likebehandling av dem på områder der offentlig sektor er dominerende.

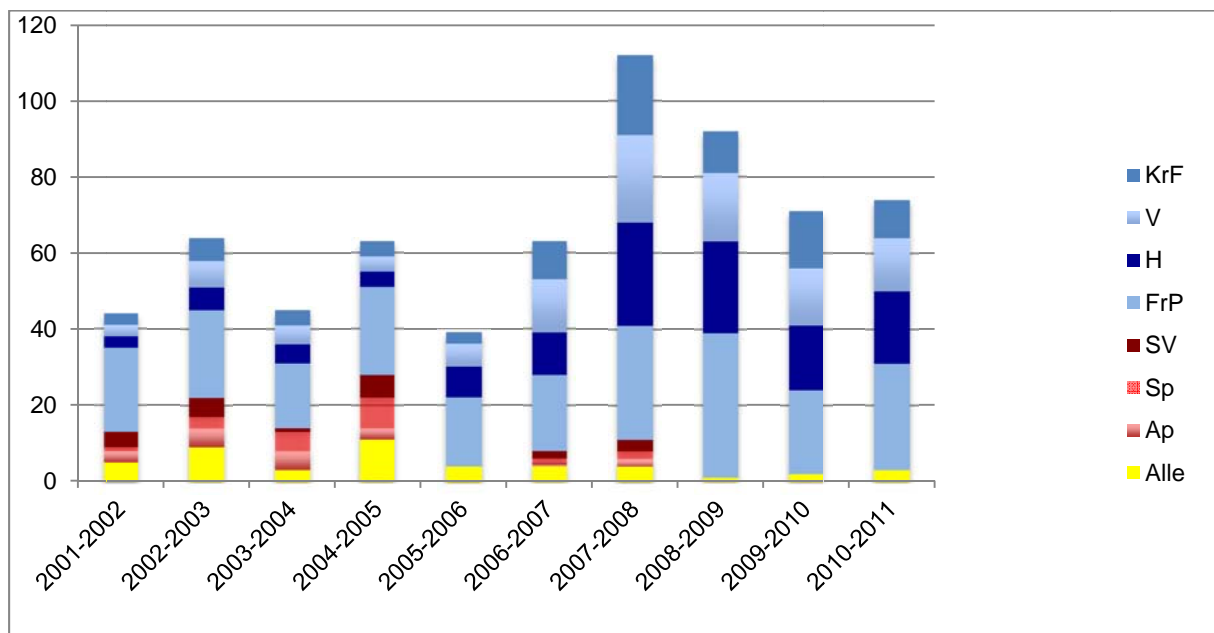
Forslag til nye påbud og forbud:

2001—2002 (Bondevik II 20, FrP 9, Ap 5, Sv 11, Sp 7), 2002—2003 (Bondevik II 33, FrP 25, Ap 9, Sv 26, Sp 15) 2003—2004 (Bondevik II 22, FrP 9, Ap 11, Sv 21, Sp 13) 2004—2005 (Bondevik II 28, FrP 10, Ap 13, Sv 24, Sp 11) 2005—2006 (Stoltenberg II 31, H 7, FrP 11, V 4, KrF 7) 2006—2007 (Stoltenberg II 50, H 7, FrP 15, V 5, KrF 8) 2007—2008 (Stoltenberg II 52, H 13, FrP 10, V 7, KrF 9), 2008—2009 (Stoltenberg II 53, H 12, FrP 11, V 4, KrF 12), 2009—2010 (Stoltenberg III 31, H 3, FrP 10, V 2, KrF 3) 2010—2011 (Stoltenberg III 49, H 7, FrP 17, V 4, KrF 5)

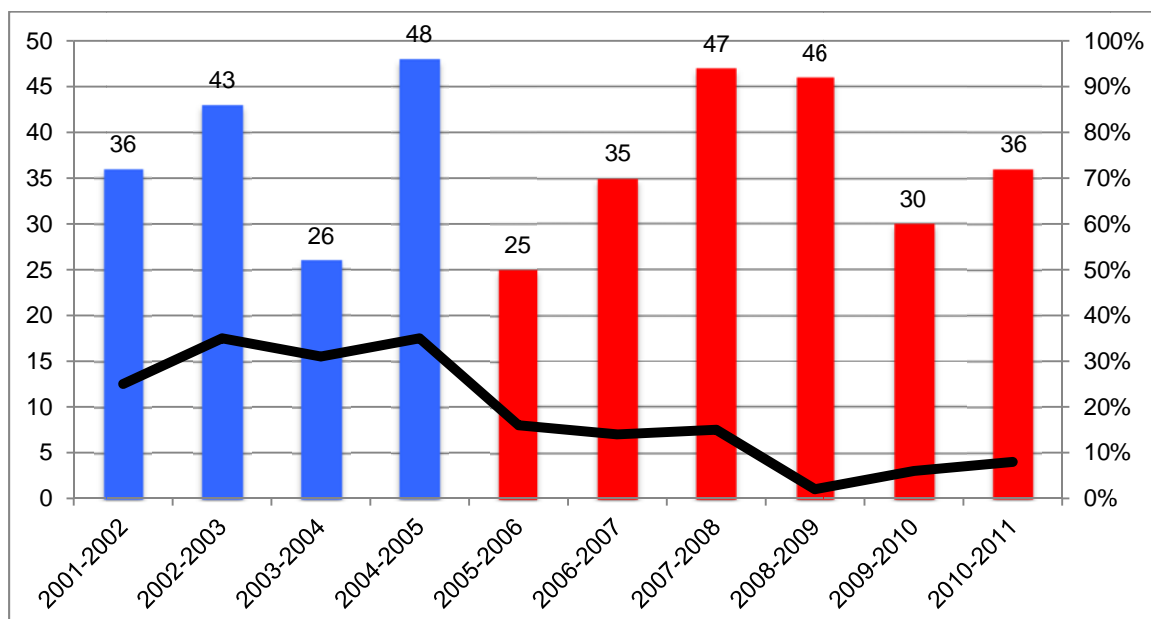
Generelt foreslår rødgrønne partier flere forbud og innstramninger av lovverk i arbeidslivet, og særlig i regjering har de fremmet forslag om mange nye arbeidslivsreguleringer. Flere innstramninger og krav i plan- og bygningslovgivning er også fremmet og vedtatt av rødgrønne partier. Friskoleloven ble reversert av Stoltenberg II-regjeringen. FrP har mange forslag om innstramning i lovverk for innvandring og plikter som skal pålegges innvandrere. KrF fremmer med jevne mellomrom forslag om innstramninger i alkohollovgivning, og alle partier, unntatt FrP, stemte for røykeloven. De rødgrønne partiene, sammen med KrF, innførte sexkjøpoven og stemte sammen om ulike innstramninger i spill-lovgivning og for synlig oppbevaring av tobakk i butikk. Datalagringsdirektivet ble vedtatt med stemmene fra Ap og flertallet i Høyre.

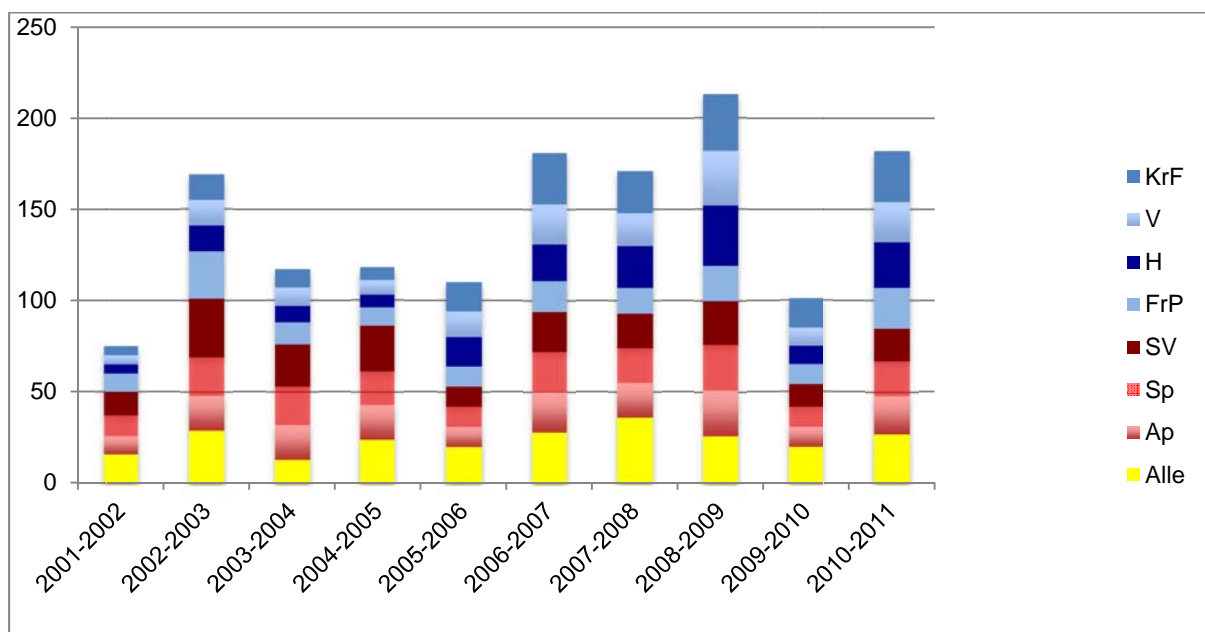
Stemmegivning ved fjerning av påbud og forbud

Oversikten viser hvilke partier som stemte for ulike forslag om å fjerne påbud og forbud.

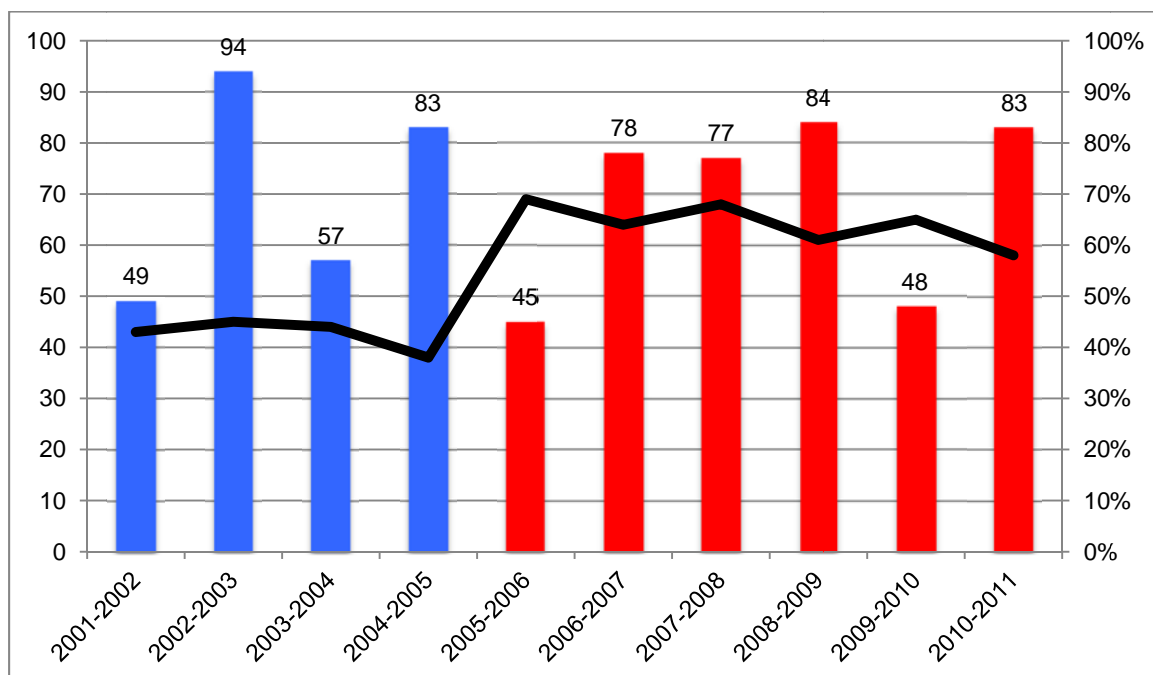
Antall forslag som er fremmet under Bondevik II-regjeringen (blå søyler) og for Stoltenberg II-regjeringen (røde søyler), og antall som blir vedtatt (sort linje, høyre akse med prosent):

Stemmegivning ved innføring av nye påbud og forbud

Oversikten viser hvilke partier som stemte for ulike forslag om å innføre nye påbud og forbud.

Antall forslag som er fremmet under Bondevik II-regjeringen (blå søyler) og for Stoltenberg II-regjeringen (røde søyler), og antall som blir vedtatt (sort linje, høyre akse med prosent):

Forfatter:

Notatet er skrevet av Mathilde Fasting, idéhistoriker og siviløkonom i Civita med research fra tidligere stipendiat i Civita Glenn Nerdal. mathilde@civita.no